

УДК: 378.147:614.25

Цвіренко С.М., Похилько В.І., Калюжка О.О., Артџомова Н.С., Зюзіна Л.С.

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

У ПІДГОТОВЦІ ЛІКАРІВ

Розглянуто зміст поняття самостійної роботи студентів, її функції та місце в навчальному процесі; визначено сутність управління самостійною роботою, його завдання на різних етапах навчання. Важливий напрям оптимізації навчального процесу з іноземними студентами – це розвиток самостійності. Основне завдання навчального процесу у вищій школі – навчити студентів самостійно працювати і поповнювати свої знання, сформувати потребу в самоосвіті та саморозвитку як невід’ємних якостей фахівця. Структура формування самостійності складається з трьох компонентів: мотиваційного, власне пізнавальної діяльності студентів і управління цією діяльністю викладачем.

Ключові слова: самостійність, самостійна робота студентів, самоосвіта.

The content of the concept of independent work of students, its functions and place in the educational process is considered in the article, the essence of management of independent work, its task at different stages of study is determined. An important aspect of optimizing the educational process with foreign students is the development of autonomy. The main task of the educational process in the high school is to train students to work independently and to replenish their knowledge, to form the need for self-education and self-development, as an integral quality of a specialist. The very structure of self-formation consists of three components: the motivational, self-cognitive activity of students and the management of this activity as a teacher.

Keywords: autonomy, independent work of students, self-education.

Рассмотрено смысл понятия самостоятельной работы студентов, ее функции и место в учебном процессе; определяется сущность управления

самостоятельной работой, её задачи на разных этапах обучения. Важным направлением оптимизации учебного процесса с иностранными студентами является развитие самостоятельности. Основная задача высшей школы – обучение студентов самостоятельно работать и пополнять свои знания, сформировать потребность в самообразовании и саморазвитии как неотъемлемого качества специалиста. Структура формирования самостоятельности состоит из трех компонентов: мотивационного, собственно познавательной деятельности студентов и управления этой деятельностью преподавателем.

Ключевые слова:

Входження вищої медичної освіти України в європейський освітній простір ґрунтується на впровадженні нових технологій навчання з використанням новітніх досягнень вітчизняної педагогічної науки та зарубіжної освіти. Вирішення завдань формування творчої особистості фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, самостійної інноваційної діяльності, неможливе за допомогою простої передачі готових знань від викладача до студента. Одним з основних принципів освіти за Болонською декларацією, визнаною ефективною провідними педагогами світу, є активна самостійна робота студентів[1, с. 104]. Але це не просто самостійне навчання, а освітня програма, скерована викладачем за чітко систематизованим напрямом і уніфікованим контролем рівня знань [1, с. 203].

Основне завдання навчального процесу у вищій школі – навчити студентів самостійно працювати і поповнювати свої знання, сформувані потребу в постійній самоосвіті та саморозвитку як невід’ємній якості фахівця. Сьогодення вимагає від сучасного лікаря вміння швидко переорієнтуватися, самостійно творчо діяти, вміти працювати в різних умовах, зокрема екстремальних. Ефективність праці випускника медичного ЗВО залежить не тільки від здатності встановити діагноз, призначити лікування, а й вільно взаємодіяти з представниками суміжних професій, від загальної культури. У зв’язку з цим не можна віддавати пріоритет жодному

блоку дисциплін на шкоду іншим, слід використовувати принцип комплементарності в робочих програмах з усіх дисциплін навчального плану [1]. Кожна навчальна дисципліна має сприйматися студентом як невід'ємна і необхідна складова єдиної освітньої програми підготовки лікаря-професіонала. Стає очевидним, що самостійна робота в сучасній вищій школі принципово змінює своє значення. І мова йде не лише про перерозподіл кількості годин на користь самостійної роботи, а про їх раціональне використання за весь період навчання.

Питанням організації самостійної роботи присвячено чимало праць, у яких здебільшого висвітлюються форми і методи її проведення та способи контролю під час вивчення конкретних предметів. Проте низка питань організації самостійної роботи досі залишається без належної уваги, зокрема низька мотивація студентів, відсутність навіть у викладачів чіткого програмного алгоритму самостійної роботи студентів. Ефективна самостійна робота можлива тільки за наявності стійкої мотивації. Один із найпотужніших мотивуючих факторів – якісна підготовка до майбутньої професійної діяльності, яка забезпечує конкурентоспроможність на ринку праці [2, с. 98]. Це особливо актуально для іноземних студентів. Для підвищення їхньої мотивації й активізації самостійної роботи необхідно використовувати й інші важливі чинники, такі як прагнення студентів до самореалізації в поєднанні зі створенням психологічних умов успішності майбутньої професії.

Тому важливим напрямом оптимізації навчального процесу з іноземними студентами ми вважаємо саме розвиток самостійності. Але в організації навчального процесу у вищій школі необхідно враховувати той факт, що студенти по-різному ставляться до навчання, мають різну базову підготовку, акуратність у роботі, різну мотивацію до здобуття професії. Аналізуючи склад груп факультету підготовки іноземних студентів, можна зробити висновок, що здібних, умотивованих, із серйозним ставленням до навчання й оволодіння практичними навичками близько 25 %. Вони

нерівномірно розподілені по гупах. Бувають групи, де їх більшість, хоча частіше в групі таких 2-3 студенти. Практика показує, що в повсякденній роботі в студентській групі більша частина робочого часу витрачається на роботу з відстаючими і середньо встигаючими студентами. Але недопустимо, щоб студентам, які навчаються на «відмінно», викладач недостатньо приділяв часу. Таким чином, завданням викладача є вивчення індивідуальних особливостей кожного студента. Сьогодні пріоритетним стає створення умов для творчого розвитку особистості. Уміння систематизувати знання, знаходити потрібну інформацію стають найважливішими якостями сучасного фахівця. Ці якості не з'являються самі по собі і не завжди формуються в процесі навчання, стають основою для самоосвіти і безперервної освіти людини. Інтенсифікація процесів навчання, перехід на методи навчання, за яких студенти мають «навчитися вчити самостійно», все більше враховують у освітньому процесі компонент самостійної роботи. Відповідно, питання організації самостійної роботи на сучасному етапі розвитку освітніх організацій вищої освіти набувають особливого значення.

У традиційній педагогіці самостійність визначається як одна з властивостей особистості, що характеризується сукупністю засобів (знання, вміння, навички), якими володіє особистість, ставленням особистості до процесу діяльності, її наслідків. Визначаючи рівень самостійності, необхідно розділити діяльність на репродуктивну (відтворювальну) і продуктивну (творчу). У першому випадку діяльність здійснюється на основі раніше заданого зразка, у другому самостійність полягає не в отриманні продукту заданим шляхом, а в самому факті знаходження нового, іншого шляху.

Мета вищої школи полягає в тому, щоб надати майбутнім лікарям теоретичні знання, практичну підготовку, які надалі забезпечили б діяльність лікаря. У процесі підготовки лікаря буває невідповідність між теоретичними знаннями студентів і навичками їх практичного використання. Корисними можуть бути знання, підкріплені вміннями. Уміння можуть доводитися до досконалості, ставати навичками. Самостійність у навчанні є результатом

розвитку в студентів мислення, володіння методами самостійного засвоєння знань та їх практичного використання, прийомами ефективної розумової праці. Сама структура формування самостійності студентів складається з трьох взаємозв'язаних компонентів: мотиваційного, власне пізнавальної діяльності тих, що навчаються, й управління цією діяльністю викладачем. Уролі мотивування може виступати пробудження інтересу до самостійної діяльності [3, с. 106]. Отже, необхідно вдосконалювати організацію самостійної роботи студентів, формувати навички самостійної навчальної діяльності, забезпечити методичну допомогу і контроль із боку викладача, знайти методи аналізу результатів процесу засвоєння навчального матеріалу, урізноманітнити форми самостійної роботи студентів. Завдання викладача – перевести студента з позиції пасивного споживача знань у позицію активного суб'єкта освітнього процесу, який значною мірою формує свої компетенції, вміє визначити проблему, проаналізувати шляхи її розв'язання, знайти оптимальний результат. Крім того, для лікаря важливі робота в команді, швидкість прийняття рішень у різних ситуаціях.

Будь-який вид занять, який створює умови для зародження самостійної думки, пізнавальної активності студента, пов'язаний із самостійною роботою. Розглядаючи питання самостійної роботи студентів, викладачі зазвичай мають на увазі навчання студентів без присутності викладача, як самостійну діяльність студента в цілому – у навчальній аудиторії та поза нею. Відомо, що частина самостійної роботи студентів виконується разом з викладачем у процесі аудиторних занять, на консультаціях, виробничих практиках, виконанні індивідуальних завдань, ліквідації заборгованостей. Частина самостійної роботи відбувається без викладача (в бібліотеці, вдома, в гуртожитку, під час підготовки до занять, на кафедрі при виконанні навчальних завдань). Посилення ролі самостійної роботи означає ґрунтовний перегляд організації навчально-виховного процесу, який має будуватися так, щоб розвивати вміння вчитися, формувати в студента здатність до творчого застосування знань, до адаптації в

майбутньому професійному середовищі. Це надзвичайно важливо саме в підготовці іноземних студентів, які будуть працювати в шпиталях, що відрізняються від клінік України. І ми як викладачі маємо навчити іноземних студентів професійно, логічно мислити, швидко приймати рішення, самовдосконалюватися.

Ефективність самостійної роботи буде тим вищою, чим сильніший інтерес у процесі навчання сформується в студента до сфери своєї майбутньої професійної діяльності. Це залежить від стосунків між викладачами і студентами, рівня складності завдань для самостійної роботи, від чіткості формулювання завдань і створення умов для їх виконання [3, с. 106]. Надзвичайно важлива розробка методичних рекомендацій у такій формі, щоб забезпечити максимальну ефективність самостійної роботи, а структура й зміст методичних рекомендацій мають передбачати можливість об'єктивної оцінки викладачем результату, досягнутого студентом завдяки самопідготовці. Крім того, важливу роль у мотивації самостійної роботи відіграє особистість викладача. Викладач може бути прикладом для студента як професіонал, як творча особистість.

На основі принципу єдності самостійності й управління пізнавальною діяльністю студентів будується навчальний процес вивчення педіатрії. Одним із елементів розвитку самостійності студентів стає оптимізація самостійної роботи. Самостійність розвивається також через роботу студентів біля ліжка хворого. На практичних заняттях студенти виконують курацію хворих із заповненням «листа курації», впровадженого на кафедрі. Самостійно працюючи з хворими, студенти вдосконалюють навички спілкування з хворими дітьми та їхніми батьками, у клінічній обстановці вчать елементи деонтології та медичної етики. Кожен студент самостійно, але під контролем викладача відпрацьовує методику об'єктивного обстеження дітей різного віку. Це сприяє розвитку клінічного мислення, вдосконаленню практичних навичок, вчить диференційовано підходити до різних клінічних ситуацій. Розвитку самостійності студентів сприяє і

заповнення «листа курації» за результатами клінічного обстеження хворого, у якому передбачається обґрунтування попереднього діагнозу, складання плану допоміжних обстежень, визначення плану лікування дитини з виписуванням рецептів медикаментів. На початковому етапі цієї роботи іноземні студенти мають певні труднощі у формулюванні та логічному викладі матеріалу, виборі лікарських препаратів у тій чи іншій клінічній ситуації. Досвід такої роботи свідчить про її виняткове значення в навчанні грамотному веденню медичної документації.

Таким чином, самостійна робота студентів на практичному занятті збагачує досвідом спілкування з хворими дітьми та їхніми родинами, сприяє закріпленню навичок об'єктивного обстеження, вибору методів обстеження і схеми лікування хворих.

Отже, оптимізацію вивчення педіатрії іноземними студентами розглядаємо як комплексний процес взаємодії навчально-виховних, методичних, організаційних заходів, спрямованих на формування самостійності майбутніх лікарів.

Література

1. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / [М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін.]; за ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.

2. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М.М. Фіцула. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2010. – 456 с.

3. Гурська О.В. Місце та роль самостійної роботи студентів у навчальному процесі / О.В.Гурська // Витоки педагогічної майстерності. – 2014. – Вип. 13. – С.103-107.